

DOI: 10.31866/2617-7943.2.1.2019.172515

УДК 069.61:911.375(477)

МІСЬКА ПОВСЯКДЕННІСТЬ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ

Юлія Нікішенко

Кандидат історичних наук, доцент;

e-mail: julianikish@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1671-7378

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна

Анотація

Перед сучасними музеями України стоїть значна кількість питань, що стосуються різних сторін музейної діяльності та підходів до неї. Зокрема, це стосується діалогу між музеєм та містом і того, як місто репрезентоване в музеї. Це не стосується всіх особливостей музейної експозиції та способів подачі матеріалу. Йдеться про діалог, котрий, як передбачається, може складатися між музеєм та тим регіоном, де він розташований, про те, як розкривається в музеї культура цього регіону, яким аспектам культури приділено більше уваги, як розставлені акценти в експозиції. У нашому випадку це діалог музею та міста в контексті міського повсякдення. Розглянути, як складається ситуація в цьому напрямку, і є завданням даної роботи.

На теоретичному рівні принципи роботи музею, його фондів та експозиції досліджені достатньо добре. Більше питань виникає при звертанні до проблеми взаємостосунків музею та міста на рівні функціонування музею як частини міського середовища. Ця тема розроблена менше, тому потребує додаткового вивчення.

Питання вивчення міського повсякдення для українських гуманітаріїв стали актуальними не так давно, це стосується і музейної справи. Тому єдиної методології та універсального комплексу підходів ще не створено. Одна зі складностей полягає в тому, що міське життя має швидкий ритм та темп розвитку, воно занадто різностороннє, що робить спроби зобразити його в масштабах експозиції достатньо проблематичними. Цю проблему частково допомагають вирішити тематичні музеї, присвячені конкретним складовим міського життя.

У питаннях діалогу міста та музею важливу роль відіграє відвідувач, який є не лише реципієнтом інформації, яку надає музей, але й частиною тих зв'язків, що формуються між музеєм та містом. І музею необхідно шукати шляхи максимально розширити коло можливостей по наданню інформації про міську культуру різними засобами та на різних рівнях. Зокрема, цьому сприяє залучення візуальних засобів та віртуальних технологій. Крім того, активне включення музею у візуалізацію міського повсякдення могло б сприяти формуванню нових підходів до вивчення та музеєфікації міської культури.

Таким чином, ми бачимо, що проблеми репрезентації міського повсякдення в музеї й включення самого музею в міське повсякдення мають теоретичні та практичні складові. Ці питання потребують подальших додаткових глибоких досліджень.

Ключові слова: міське повсякдення; музей; місто

Постановка проблеми

В сучасній Україні музейна справа накопичила значну кількість питань, які стосуються різних сторін музейної діяльності та підходів до неї. Певне пожвавлення, що простежується останніми роками в роботі музеїв, збільшення кількості відвідувачів, розширення сфери діяльності, поява нових музеїв – все це потребує певного перегляду тих традицій, що склалися у музейній справі. Зокрема це стосується того – що і як представлено у музеї. У даному випадку мова йде не про музейну експозицію та спосіб репрезентації матеріалу. Пропонується зупинитися на одному з аспектів діяльності музею, який поки що не сформульований достатньо чітко. Йдеться про діалог, котрий, як нам вбачається, має складатися між музеєм і тим регіоном, у якому музей розташований, про те, як розкривається у музеї культура цього регіону, яким аспектам культури приділяється більше уваги, як розставляються акценти в експозиції. У нашому випадку це діалог музею і міста, проблема ця, на наш погляд, є однією з актуальних для вітчизняної музейної справи.

Варіанти діалогу музею та міста в контексті дослідження повсякдення можуть розглядатися під різними кутами зору, кожен з яких може виступати самостійним напрямом дослідження, що потребує значного обсягу тексту, тому наразі пропонується зупинитися на постановці самої проблеми взаємовідносин міського повсякдення та музею на прикладі того, як це відбувається у Києві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Про діяльність музеїв, про їх завдання, принципи фондової роботи та побудову експозиції теоретиками музейної справи написано достатньо. Це підручники, наукові праці тощо. Однак сама тема взаємовідносин музею та міста поки що розроблена недостатньо, зокрема, представниками вітчизняних гуманітарних напрямів, оскільки класичні традиції музеєзнавства, етнології, історії сформували певний комплекс підходів як до дослідження культури, у тому числі й культури повсякдення, так і до музейної діяльності. Однак загальні зміни в культурній ситуації та вимоги часу роблять подібні спроби перегляду вже існуючої ситуації необхідними. Автор вже піднімав це питання, тому даний матеріал є фактичним продовженням попереднього.

Мета статті

Проблема даного дослідження перебуває в кількох площинах. Це, як вже згадувалось, усталені традиції гуманітарних напрямів, традиції музейної справи, а також ставлення до міської культури загалом та міського повсякдення зокрема. Крім того можна виокремити певні проблеми взаємостосунків міста та музею на рівні культурного середовища, частиною якого є музей, а також питання про те, наскільки взагалі музей може включитися в контекст міського середовища та тих зв'язків, які у ньому складаються. У даному випадку можна говорити про зв'язки між міським середовищем та людиною, міським середовищем та музеєм, музеєм та міським повсякденням, а також про те, чи може музей акумулювати та

відтворювати інформацію про місто та його культуру у такому об'ємі, щоб вона була доступна всім охочим, формувати візуальний образ міста та вступати в безпосередній контакт з його культурним середовищем. Виокремлення та аналіз подібного роду зв'язків дав би можливість детальніше дослідити ті механізми, котрі формують не лише специфіку міського культурного простору загалом, але й характерні риси міського повсякдення з усіма його особливостями, культурними запозиченнями, міжетнічними контактами та синтезом різних сторін життя. Даний аспект виокремлює ще одну проблему: рівень дослідження міського повсякдення та наявність певних підходів, що дали б можливість його певним чином включити в програму музейних досліджень. Саме в цій площині й перебуває, на наш погляд, питання побудови діалогу міста та музею.

Ми пропонуємо розглянути питання можливості формування такого діалогу і для початку звернемось до загальних тенденцій, що складаються у вітчизняному гуманітарному знанні в контексті дослідження міського повсякдення. Важливо зауважити, що останнім часом ця тема актуалізується не лише на рівні соціології, але й на рівні антропологічних напрямів, але все ж можна бачити, що підходи, розроблені класичною етнографією, поки перебувають на ключових позиціях, що не завжди дає можливість охопити все різноманіття міського повсякденного життя. Це створює певні проблеми методологічного характеру, оскільки міське життя динамічне і до його дослідження не завжди можна застосувати методи, розроблені для вивчення традиційної культури. Через це за межами наукових досліджень опиняється значний пласт матеріалу, котрий несе велику кількість інформації не лише про саму культуру міського населення, але й про те, які зміни і з якою швидкістю у ній відбуваються, про взаємодію різних сфер культури і про те, які процеси запозичення та дифузії культурних традицій мають місце.

Виклад основного матеріалу

Проблеми дослідження міського повсякдення стосуються музеїв передовсім через те, що музеї є невід'ємною складовою міської культури і за ідею мали б її репрезентувати. Однак питання взаємодії, діалогу міста і музею у вітчизняних наукових практиках поки чітко не сформульовані і не проаналізовані у достатній мірі, а міське повсякдення в музейних експозиціях та фондах представлене слабо, або й не представлене зовсім. Такий стан речей є значною проблемою і для музеїв і для всіх наукових напрямів, що досліджують культуру, оскільки утворюються лакуни як при аналізі інформації про тенденції розвитку культури етносу, так і її міської складової, бо це значний обсяг матеріалу – починаючи від виробничої культури і закінчуючи повсякденними практиками.

Міське повсякдення, частиною якого є і сам музей, в експозиції репрезентується не дуже активно, навіть у таких спеціалізованих музеях, як музей історії Києва. Зазвичай це окремі ілюстрації до оповіді про історичні процеси. Особливо добре це можна бачити на прикладі краєзнавчих музеїв. Зрозуміло, що їх головним завданням є надати якомога детальнішу інформацію про регіон загалом, але крім цієї інформації в експозиції, зазвичай, гарно представлений селянський побут в історичній ретроспективі, міській культурі приділяється не так багато уваги.

Тобто, ми бачимо, що для міських музеїв робота з матеріалами міського походження складає певну проблему вже починаючи з комплектації фондів. Проблема ця має різнобічний характер. Передовсім складність полягає в тому, що міське життя має досить швидкий ритм і темпи розвитку. Крім того, воно різноманітне, що робить спроби зобразити всі його аспекти в масштабах однієї експозиції практично неможливим. Окремо варто згадати відвідувача, на якого буде розрахована експозиція, тому зв'язок між музеєм та людиною також є складовою діалогу музею та міста, оскільки контакт «відвідувач – експозиція» входить у процес обміну культурною інформацією.

В даному контексті доцільно виокремити категорії відвідувачів і види музеїв, де можуть бути представлені різні сфери міського життя та міське повсякдення. Ділити відвідувачів на категорії важливо задля побудови зв'язків та діалогу з ними, оскільки у кожному конкретному випадку вони є цільовою аудиторією зі своїми потребами та інтересами. В одному випадку це туристи, яких цікавить загальна інформація про місто та його життя, в другому – самі містяни, що цікавляться окремими аспектами історії повсякденного буття власного міста, у третьому – ті, кого цікавить вузька спеціалізована інформація, що стосується окремих питань або фахових тем. Приміром, у Києві ми можемо виокремити музеї, які б відповідали інтересам всіх цих груп. Відповідно, при наявності таких різних за своєю спрямованістю музеїв та відвідувачів питання діалогу музею та міського середовища, а також репрезентації міського повсякдення може перебувати в різних площинах і охоплювати різні проблеми. Діалог в даному контексті може розумітися по-різному. Адже коли ми говоримо про діалог міського середовища та музею, то маємо на увазі те, що як міське повсякдення є складовою музейної колекції, так і сам музей включено в контекст міського культурного середовища і функціонує у міському повсякденні. Ми вже згадували відвідувача, як невід'ємну складову діяльності музею, тепер розглянемо проблему зв'язку між містом та музеєм та способи репрезентації особливостей міського культурного середовища через музейну експозицію. Питання полягає в тому – яку інформацію музей може надати своєму відвідувачу і який образ міста створить. Традиційна тематична спеціалізація музею не дає можливості повністю реконструювати міське повсякдення в межах однієї конкретної експозиції, однак дозволяє розкрити певне конкретне питання з одного боку і сприяти кооперації на рівні міжмузейних комплексних проєктів з іншого. Крім того, у даному випадку перспективними виглядають інтерактивні проєкти, за допомогою яких відвідувач міг би сам вибрати потрібний йому матеріал, а також віртуальні експозиції та виставки, завдяки яким до культурного діалогу могла б долучитися значна кількість людей. Подібні практики можуть дати можливість не лише створити візуальний образ міста в межах музею, але й максимально розширити коло доступних для широкої публіки матеріалів.

Розширення напрямків, орієнтованих на активне включення музею в процес візуалізації міської культури повсякдення, може сприяти формуванню нових наукових підходів до поглибленого вивчення міської культури та розширенню кола інтересів музейних працівників. Це дало б змогу не лише зберігати образ міської культури в усій його мінливості, але й виокремити у якості об'єктів для дослідження ті сторони життя та побуту міста, яким до цього не приділяли особливої уваги.

Це стосується не лише комплектації предметних колекцій, але й накопичення візуального матеріалу, пов'язаного з різного роду практиками пам'яті. Це дає можливість зафіксувати образ міста в його цілісності, чи буде це сімейний альбом, чи відео. За допомогою цього можна фіксувати незначні на перший погляд нюанси міського побуту, повсякденних практик, які надалі зможуть дати достатню кількість інформації про життя міста.

Ще один аспект діалогу музею та міста в контексті міського повсякдення – це те, як саме можна показати місто за допомогою можливостей музейної експозиції. Це можуть бути певні предметні комплекси, або поєднання речового матеріалу з візуальним рядом, або ж основний акцент буде зроблено саме на візуальній складовій. Кожен з цих варіантів визначає не лише залучення певної групи методів при побудові експозиції, але й спосіб контакту з відвідувачем і той обсяг і тематику інформації, яку передбачається йому надати. Це сприяло би діалогу між музеєм та міським середовищем на рівні контактів музею та міста.

Висновки

Як бачимо, проблема дослідження міського повсякдення, проблема його музеєфікації та репрезентації засобами музейної експозиції, проблема взаємовідносин музею та міста на різних рівнях є достатньо актуальною для діячів вітчизняного гуманітарного знання. Музей, будучи невід'ємною частиною міського життя, не завжди асоціює себе з міським повсякденням. В цій площині лежать і проблеми дослідження та музеєфікації міської культури та міського повсякдення та репрезентації їх в музейній експозиції. Ми бачимо, що єдиного комплексу підходів до цих питань поки чітко не сформульовано, а це не сприяє збереженню культурної спадщини містян та дослідженню сучасного міського життя, що надалі може спричинити до втрати значного обсягу інформації про повсякденне життя міста. Ми бачимо, що проблема діалогу музею та міста має як теоретичну, так і практичну складову і це потребує детального аналізу. У даному матеріалі було виокремлено лише невелике коло питань, що стосуються дослідження міського повсякдення в контексті взаємостосунків міста та музею. І ми бачимо, що міське повсякдення потребує формування набагато більшої кількості підходів до його дослідження та репрезентації в музеї.

Список посилань

- Нікішенко, Ю. (2013). Музеєфікація міського повсякдення: методологічні та практичні особливості. *Аркадія*, 2 (37), 2-5.
- Рутинський, М.Й., & Стецюк, О.В. (2008). *Музеєзнавство*. Київ: Знання.
- Юрєнева, Т.Ю. (2006). *Музеєведение*. Москва: Академический проект.

References

- Iureneva, T.Iu. (2006). *Muzeevedenie* [Museology]. Moscow: Akademicheskii proekt [in Russian].

Nikishenko, Yu. (2013). *Museumification of urban everyday life: methodological and practical features* [Museumification of urban everyday life: methodological and practical features]. *Arcadia*, 2 (37), 2-5 [in Ukrainian].

Rutinsky, MI, & Steciuk, O.V. (2008). *Museology* [Museology]. Kyiv: Knowledge [in Ukrainian].

A MUNICIPAL DAILY OCCURENCE IS IN THE CONTEXT OF ACTIVITY OF MUSEUMS

Yuliia Nikishenko

*PhD in Historical Sciences, Associate Professor; e-mail: julianikish@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1671-7378
National University of "Kyiv-Mohyla Academy", Kyiv, Ukraine*

Abstract

Many contemporary museums in Ukraine have a large number of issues related to different aspects of museum activity and approaches to it. In particular, it concerns the dialogue between the museum and the city and how the city is represented in the museum. It does not apply to all the features of museum exposition and material presentation. It refers to a dialogue that is supposed to be between the museum and the region where it is located, how the culture of the region is revealed in the museum, which aspects of culture are given more attention than the emphasis placed on the exposition. In our case, this is a dialogue between the museum and the city in the context of the city's everyday life. **The aim of the research** is to consider how the situation in this direction develops.

On the theoretical level, the principles of museum work, its funds and expositions have been studied quite well. There are more issues when we refer to the problem of interaction between the museum and the city at the level of functioning of museum as part of the urban environment. This topic is less developed and, therefore, requires background study.

The issue of studying the urban daily life for Ukrainian humanities became relevant not so long ago, it is subject to museum affairs. Therefore, a single methodology and a universal set of approaches have not been created yet. One of the top issues is that urban life has a rather rapid tempo and pace of development; it is too diverse, which attempts to portray it in the scale of exposure rather problematic. Thematic museums, devoted to specific components of urban life, assist to solve this problem in some way.

The visitor, who is not only the recipient of the information provided by the museum, but also a part of the links between the museum and the city, plays an important role in the dialogue between the city and the museum. Moreover, the museum requires looking for ways to maximize the range of opportunities to supply information about urban culture by various means and at different levels. In particular, the attraction of visual means and virtual technologies contributes to this. In addition, the active inclusion of the museum in the visualization of urban life could contribute to the formation of new approaches to the study and museumification of urban culture.

Thus, we see that the problems of presentation urban life in the museum and the inclusion of the museum itself in the urban everyday life have theoretical and practical components. These issues require further detailed research.

Keywords: urban daily life; museum; city

ГОРОДСКАЯ ПОВСЕДНЕВНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУЗЕЕВ

Юлия Никищенко

*Кандидат исторических наук, доцент; e-mail: julianikish@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1671-7378
Национальный университет «Киево-Могилянская академия», Киев, Украина*

Аннотация

Перед современными музеями Украины стоит значительное количество вопросов, касающихся разных сторон музейной деятельности и подходов к ней. В частности это касается диалога между музеем и городом и того, как город представлен в музее. Это не касается всех особенностей музейной экспозиции и способов подачи материала. Речь идёт о диалоге, который, как предполагается, может складываться между музеем и тем регионом, где он расположен, о том, как раскрывается в музее культура этого региона, каким аспектам культуры уделяется больше внимания, как расставлены акценты в экспозиции. В нашем случае это диалог музея и города в контексте городской повседневности. Рассмотрим, как складывается ситуация в этом направлении, и есть задачей данной работы.

На теоретическом уровне принципы работы музея, его фондов и экспозиции изучены достаточно хорошо. Больше вопросов возникает при обращении к проблеме взаимоотношений музея и города на уровне функционирования музея как части городской среды. Эта тема разработана меньше, поэтому требует дополнительного изучения.

Вопросы изучения городской повседневности для украинских гуманитариев приобрели актуальность не так давно, это касается и музейного дела. Поэтому единой методологии и универсального комплекса подходов ещё не создано. Одна из сложностей состоит в том, что городская жизнь имеет достаточно быстрый ритм и темп развития, она слишком разносторонняя, что делает попытки отобразить все её аспекты в масштабах экспозиции весьма проблематичными. Эту проблему отчасти помогают решить тематические музеи, посвящённые конкретным составляющим городской жизни.

В вопросах диалога города и музея важную роль играет посетитель, который является не только реципиентом информации, предоставляемой музеем, но и частью тех связей, которые формируются между музеем и городом. И музею необходимо искать пути максимально расширить круг возможностей и средств по предоставлению информации о городской культуре разными способами и на разных уровнях. Этому, в частности, способствует привлечение визуальных средств и интерактивных технологий. Кроме того, активное включение музея в визуализацию городской повседневности способствовало бы формированию новых подходов к изучению и музеефикации городской культуры.

Таким образом, мы видим, что проблемы репрезентации городской повседневности в музее и включения самого музея в городскую повседневность имеют теоретические и практические составляющие. Эти вопросы требуют дополнительных детальных исследований.

Ключевые слова: городская повседневность; музей; город

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.